

РОЗДІЛ 9. СТРАХУВАННЯ ТА ІНВЕСТИВАННЯ

КОНЦЕПТИ СУЧАСНИХ УЯВЛЕНЬ ЩОДО РОЛІ СТРАХОВОГО РИНКУ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ КРАЇНИ

A MODERN APPROACH TO ROLE OF INSURANCE MARKET IN THE COUNTRY FINANCIAL SYSTEM

В даній статті проведено теоретичне дослідження складу та структури страхового ринку, визначено його місце та роль в економічній системі країни через розкриття його соціальних й економічних функцій. В статті розглянуто ієрархію побудови страхового ринку у відповідності до рівнів суспільного відтворення. Автором розкрито напрямки взаємодії страхового ринку з ланками фінансової системи та обґрунтовано структурування страхового ринку з позиції єдності двох систем - внутрішньої системи і зовнішнього оточення.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, фінансова система, страховики, страхувальники, страховий фонд, структура, середовище, система.

В данной статье проведено теоретическое исследование состава и структуры страхового рынка, определено его место и роль в экономической системе страны на основе характеристики его социальных и экономических функций. В статье рассмотрено иерархию построения страхового рынка в соответствии с уровнями общественного воспроизводства. Автором раскрыты

направления взаимодействия страхового рынка со звеньями финансовой системы и обосновано структурирование страхового рынка с позиции единства двух систем - внутренней системы и внешнего окружения.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, финансовая система, страховщики, страхователи, страховой фонд, структура, среда, система.

This article surveys the theoretical study of the composition and the structure of insurance market as well as determines its place and role in the economic system of the country provided by its social and economic functions. The article highlights the hierarchical arrangement of the insurance market in accordance with the levels of social reproduction. The author discloses the lines of the insurance market allied with the financial system; argues the insurance market structure in the context of two systems unity – the internal system and external environment.

Key words: an insurance, an insurance market, a financial system, an insurers, a policyholders, an insurance fund, structure, environment, system.

УДК 368.1

Виговська В.В.

д.е.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет

Постановка проблеми. Страхування є одним з ефективних інструментів гарантування якісних змін в економіці України, її активної інтеграції та взаємодії зі світовим економічним простором, підвищення конкурентоспроможності та іміджу країни, врахування викликів нової економіки та принципів формування соціально відповідальної держави. Таким чином, формування та реалізації державної економічної політики щодо страхового ринку на засадах забезпечення його стійкого розвитку потребує подальшого теоретичного обґрунтування структури страхового ринку, його місця та ролі у фінансовій системі країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика структури страхового ринку, його ролі в економіці країни та питання висхідного розвитку представлені науковими розробками відомих вчених, таких як В.Д. Базилевич, Н.М. Внукова, О.О. Гаманкова, О.А. Гвозденко, О.О. Журавка, О.В. Козьменко, С.С. Осадець, В.Й. Плиса, Н.В. Ткаченко, С.В. Фруміна, В.М. Фурман, Т.В. Яворська та інших. Підкреслюючи вагомість сформованих в економічній науці теоретичних поглядів щодо обґрунтування ролі страхового ринку в розвитку економіки країни, слід зазначити, що дане питання залишається актуальним і потребує подальших наукових розвідок.

Метою статті є узагальнення й поглиблення наукових поглядів щодо місця та ролі страхового ринку в економіці країни.

Виклад основного матеріалу. Традиційний підхід до вивчення фінансових ринків, в тому числі страхового, ґрунтується на розгляді їх як замкнених систем. Дійсно, функціонування страхового ринку передбачає його відокремлення від зовнішнього середовища, що представляє собою сукупність інших систем, які, з одного боку, є джерелом та споживачем різних видів ресурсів, а з іншого боку, представляють загрозу для функціонування страхового ринку. Одночасно страховий ринок взаємодіє з зовнішнім середовищем та адаптується до зміни його поточних параметрів.

Структура страхового ринку як ієрархічно побудована система, в авторському трактуванні, представляє собою сукупність підсистем, що відносяться до різних рівнів суспільного відтворення. У найзагальнішому вигляді виділяється чотири рівні суспільного відтворення (відповідно й чотири рівні страхового ринку): мікрорівень (окрема страхова компанія); мезорівень (регіональний страховий ринок); макрорівень (національний страховий ринок); мегарівень (світовий страховий ринок). Під впливом глобалізації та інформатизації економіки в сучасних умовах відбу-

вається еволюційне розширення і поява нових аналітичних напрямків дослідження: від макроекономіки до мегаекономіки, від мікроекономіки до наноекономіки. Відтак, на відміну від найбільш поширеного підходу, що виділяє мега-, макро-, мезо-, та мікрорівні страхового ринку, автор виділяє більшу кількість рівнів, в тому числі і нанорівень (індивідуальні страхові агенти, брокери, суб'єкти що обслуговують страхову діяльність тощо).

Такий підхід має сприяти значному підвищенню ефективності функціонування страхового ринку шляхом створення і застосування економічних нанотехнологій в управлінні, плануванні, обліку, аналізі, фінансуванні його розвитку.

На сучасному етапі для страхового ринку характерними є процеси глобалізації, інтеграції та консолідації. Участь кожної країни в таких процесах є результатом тривалого історичного розвитку національної економіки та світового господарства [13].

Основними макроекономічними параметрами, що характеризують страховий ринок є ефективність і конкурентоспроможність, які засвідчують його стан, тенденції, закономірності розвитку, місце і значення в системі світогосподарських зв'язків та світовій фінансовій системі.

Отже, поділяючи точку зору прихильників системного підходу, пропонуємо розглядати страховий ринок як складну, інтегровану систему, що розвивається, із взаємопов'язаними параметрами. Страховий ринок як система існує і розвивається для задоволення потреби національної економіки, системи більш високого рівня, щодо забезпечення захисту від впливу деструктивних факторів, здатних уповільнювати відтворювальні процеси. Одночасно страховий ринок є однією з ключових підсистем будь-якої національної економічної системи, котра впливає на формування в її межах закономірностей економічних процесів в цілому.

Від рівня його розвитку залежить здатність економіки до розподілу і модифікації ризиків, оскільки в межах фінансового середовища регулюється

процес передачі системних ризиків із сектору реальної економіки у фінансовий.

Відтак, досліджуючи страховий ринок як систему, логічним буде виходити з наступних положень:

- страховий ринок є відкритою системою, що взаємодіє з зовнішнім середовищем;
- складові елементи страхового ринку можуть бути розглянуті як системи;
- ієрархічно побудований ;
- цілісний;
- централізований, що передбачає домінантність однієї з підсистем;
- адаптивний;
- функціонує та розвивається в певних межах для задоволення потреб систем вищого порядку.

Страховий ринок існує не ізольовано, а у взаємозв'язку з елементами фінансової системи країни, при цьому загальну основу для реалізації відносин, що виникають між ними, забезпечує грошова система.

С.В. Фруміна характеризує страховий ринок в рамках економічної системи через розкриття його соціальних й економічних функцій, серед яких:

- забезпечення безперервності суспільного виробництва через виплату страхового відшкодування і відновлення застрахованих об'єктів у разі настання страхових випадків;
- збереження грошових коштів населення (за договорами накопичувального страхування), що припускає виплату страхового забезпечення страховиком при настанні страхового випадку, пов'язаного зі страхуванням життя громадян, пенсійним страхуванням тощо;
- формування інвестиційного потенціалу за рахунок розміщення коштів страхових резервів;
- зняття навантаження з державного бюджету і звільнення його від виплат у разі природних і техногенних катастроф;
- запобігання внесенню диспропорцій в економіку, внаслідок настання несприятливих подій,

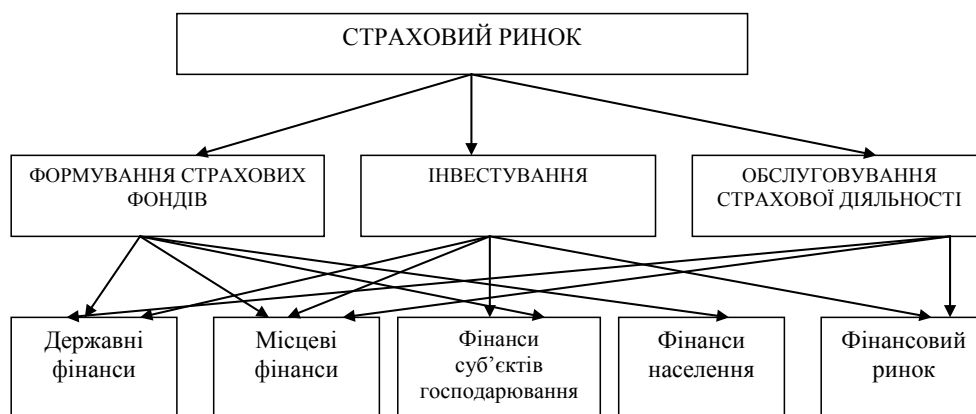

Рис. 1. Місце та роль страхового ринку в фінансовій системі держави

Джерело: побудовано автором

що мають негативні наслідки для суб'єктів господарювання;

- стимулювання виробничих і торгових процесів, у зв'язку з наявністю надійного страхового захисту;

- забезпечення соціальної стабільності в суспільстві шляхом захисту майнових інтересів, пов'язаних з подіями, що носять ризиковий (непередбачуваний) характер.

Таким чином, ті соціальні та економічні функції, які виконує страхування, дозволяють розглядати страховий ринок в рамках соціально-економічної системи країни [12].

Поділяючи думку автора, зазначимо, що ключова роль страхового ринку у фінансовій системі полягає у створенні підґрунтя для економії бюджетних коштів та раціонального використання фінансо-

вих ресурсів держави. Страховий ринок дозволяє сформувати «подушку безпеки» для впровадження інноваційної моделі розвитку вітчизняної економіки. Успіх побудови національної інноваційної моделі багато в чому залежить від ступеню задіяності страхового ринку в інноваційному процесі як дієвого важеля нейтралізації негативного впливу ендогенних та екзогенних факторів.

Напрямки взаємодії страхового ринку з ланками фінансової системи представлені на рис. 1.

Тим самим, можна говорити про те, що страховий ринок являє собою складну багатофакторну динамічну систему - групу регулярно взаємодіючих і взаємозалежних окремих складових частин, що утворюють єдине ціле. Страховий ринок взаємодіє з навколишнім середовищем за допомогою зовнішніх зв'язків, які характеризують як вплив

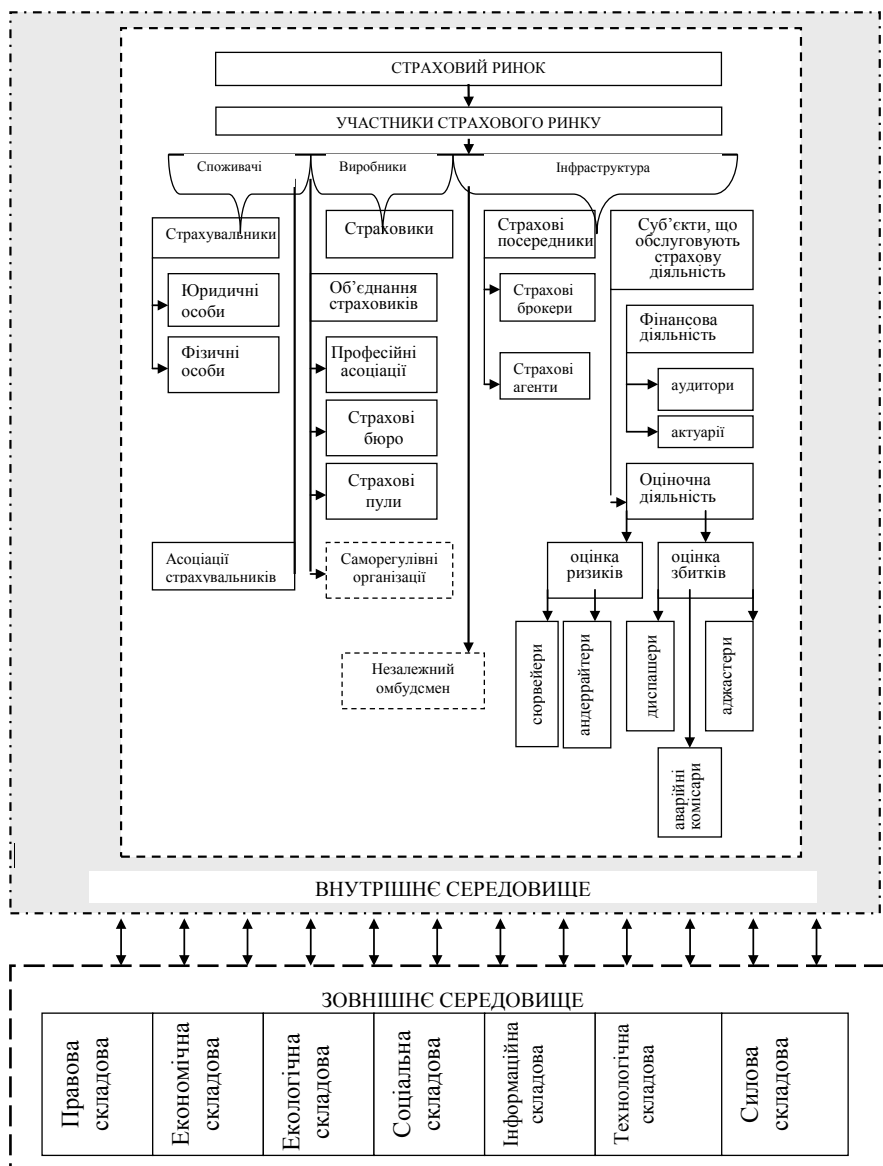

Рис. 2. Графічне подання структури страхового ринку з позиції єдності двох систем – внутрішньої системи і зовнішнього оточення

Джерело: побудовано автором

оточення на систему, так і вплив системи на середовище. Таким чином, страховий ринок представляє діалектичну єдність двох систем – внутрішньої системи і зовнішнього оточення (рис. 2).

До внутрішньої системи (керована складова) відносимо виробників страхового захисту, споживачів страхового захисту та інфраструктуру, що забезпечує їх взаємодію.

Зовнішнє оточення (некерована складова) – це система взаємодіючих сил, що здійснюють вплив на страховий ринок.

Висновки. Страховий ринок є багатоаспектним явищем із досить складною системою внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків. Рівень цього впливу визначається набором і змістом складових елементів, ступенем їх участі у розвитку всіх фаз відтворювального процесу, формуванні основних пропорцій. Відтак, страховий ринок, будучи невід'ємною частиною кругообігу суспільного капіталу, забезпечує функціонування ринкових інститутів через мобілізацію фінансових ресурсів у страхові фонди на основі сплати страхових премій та здійснення руху грошових потоків в економіці. Порушення даних процесів здатне серйозно обмежити розвиток вітчизняної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базилевич, В. Д. Страхова справа [Текст] : навчальний посібник / В. Д. Базилевич, К.Базилевич. - Вид. 3-тє, перер. і доп. - К.: Знання, 2003. - 250с.
2. Внукова Н. М. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко. – Х. : Бурун Книга, 2004. – 376 с. 55.
3. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / Гаманкова О. О. – К. : КНЕУ, 2009. – 283 с.
4. Гвозденко А.А. Страхование : учеб. / Гвозденко А.А. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 464 с.
5. Журавка О.С. Науково-методичні засади стратегічного розвитку страхового ринку України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.- Українська академія банківської справи Національного банку України, 2010.-с.18.
6. Козьменко О. В. Нові вектори розвитку страхового ринку України : монографія / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва ; керівник авт. проекту д. е. н., проф.. О. В. Козьменко - Суми : Університетська книга, 2012. - 316 с.
7. Навроцький Д.А. Формування страхового ринку України. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – К.: Інститут еко-номічного прогнозування НАНУ, 2005. – 16 с.-С.43
8. Плиса В. Й. Страхування : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Й. Плиса. - К. : Каравела, 2005. - 391 с.
9. Ткаченко Н.В. Інвестиційна діяльність страхових компаній : Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Н.В. Ткаченко; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2004. – 20 с. – укр.
10. Феоктистова Н. А. Формирование системы

методов диагностики региональных страховых рынков: дисс. канд. екон. наук/ Н. А. Феоктистова. – Хабаровская государственная академия экономики и права. – 2005. – 190 с.-С.48.

11. Фурман В.М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.04.01 / В.М. Фурман ; Держ. установа "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". – К., 2006. – 36 с.

12. Фрумина С.В. Страховой рынок как элемент устойчивого развития социально-экономической системы государства http://www.auditfin.com/fin/2012/3/2012_III_10_17.pdf

13. Яворська Т. В. Страхові послуги : [навч. посіб.] / Т. В. Яворська – К. : Знання, 2008. – 350 с.

REFERENCES:

1. Bazylevych, V. D. Strakhova sprava [Tekst] : navchal'nyy posibnyk / V. D. Bazylevych, K. Bazylevych. – Vyd. 3-tye, perer. i dop. – K.: Znannya, 2003. – 250с.
2. Vnukova N. M. Strakhuvannya: teoriya ta praktyka : navch.-metod. posib. / N. M. Vnukova, V. I. Uspalenko, L. V. Vremenko. – Kh. : Burun Knyha, 2004. –376 s.55
3. Hamankova O. O. Rynok strakhovykh posluh Ukrainy: teoriya, metodolohiya, praktyka: monohrafiya / Hamankova O. O. – K. : KNEU, 2009. – 283 s.
4. Hvozdenko A.A. Strakhovanye : ucheb. / Hvozdenko A.A. – М.: TK Velby, Yzd-vo Prospekt, 2006. – 464 s.
5. Zhuravka O.S. Naukovo-metodychni zasady stratehichnoho rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy. Dysertatsiya na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata ekonomichnykh nauk. - Ukrainy's'ka akademiya bankivs'koyi spravy Natsional'noho banku Ukrainy, 2010. - S. 18.
6. Koz'menko O. V. Novi vektory rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy : monohrafiya / O. V. Koz'menko, S. M. Koz'menko, T. A. Vasylyeva ; kerivnyk avt. proektu d. e. n., prof.. O. V. Koz'menko – Sumy : Universytet's'ka knyha, 2012. – 316 s.
7. Navrots'kyy D.A. Formuvannya strakhovoho rynku Ukrainy. Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata ekonomichnykh nauk. – K.: Instytut eko-nomichnoho prohnozuvannya NANU, 2005. – 16 s.-S.43
8. Plysa V. Y. Strakhuvannya : Navch. posib. dlya stud. vyshch. navch. zakl. / V. Y. Plysa. – K. : Karavela, 2005. – 391 с.
9. Tkachenko N.V. Investytsiyna diyal'nist' strakhovykh kompaniy : Avtoref. dys. kand. ekon. nauk: 08.04.01 / N.V. Tkachenko; NAN Ukrainy. In-t ekon. prohnozuvannya. – K., 2004. – 20 s. – ukr.
10. Feoktystova N.A. Formirovaniye systemy metodov dyahnostyky rehyonal'nykh strakhovykh ryнков: dyss. kand. ekon. nauk / N.A. Feoktystova. – Khabarovskaya hosudarstvennaya akademiya ekonomyky y prava. – 2005. – 190 s. - S.48.
11. Furman V.M. Strakhovyy rynek v Ukraini: problemy stanovlennya ta stratehiya rozvytku: Avtoref. dys. d-ra ekon. nauk: 08.04.01 / V.M. Furman ; Derzh. ustanova "In-t ekonomiky ta prohnozuvannya NAN Ukrainy". – K., 2006. – 36 s.
12. Frumyna S.V. Strakhovoy rynek kak yelement ustoychyvoho razvytyya sotsial'no-yekonomycheskoy systemi hosudarstva http://www.auditfin.com/fin/2012/3/2012_III_10_17.pdf
13. Yavors'ka T. V. Strakhovi posluhy : [navch. posib.] / T. V. Yavors'ka – K. : Znannya, 2008. – 350 с.